

DEFEKTOLOGIJA

ČASOPIS ZA PROBLEME DEFEKTOLOGIJE

GODINA IV

1968.

BROJ 4

Zvonko Juras, Zagreb

UTJECAJ OBRAZOVANJA NA PROFESIONALNU ORIJENTAJIJU — PROFESIONALNO OSPOSOBLJAVANJE I SOCIJALNU ADAPTACIJU GLUHIH

Uvod

Proces profesionalne orijentacije, profesionalnog osposobljavanja i socijalne adaptacije gluhih osoba nadgradnja je na njihovu bazičnom obrazovanju. Upravo nivo i kvaliteta uspjeha gluhih osoba na planu njihova profesionalnog i socijalnog plasmana, a time i njihove pozitivne socijalne adaptacije, mnogo ovisi o kvaliteti i nivou njihova osnovnog odgoja i obrazovanja. Ta je konstatacija evidentno potvrđena kako na bazi empirijske, tako i naučno istraživačke spoznaje.

Spomenuta je tvrdnja također prihvaćena i kod populacije omladine sa zdravim osjetilima. Naime, u današnje vrijeme visoko industrijalizirane civilizacije neminovno je potrebno da mladi naraštaji imaju što bolje tjelesno i mentalno zdravlje, visok stupanj zdravstvene otpornosti, širok mentalni razvoj, te senzibilan i dinamičan plasticitet pozitivne socijalne adaptacije. Na sve te spomenute oblike kvalitete ličnosti, odnosno na njihov razvoj, upravo odgoj i obrazovanje imaju presudnu ulogu, dakako uz respektiranje genetsko-konstitutivnih faktora, kao i faktora ličnog angažmana same osobe.

Današnji uvjeti rada u većini zvanja i na mnogim radnim mjestima zahtijevaju multilateralne visokokvalitetne sposobnosti radnika i, naročito, veći stupanj osnovnog obrazovanja. Ako se to traži od radnika sa zdravim osjetilima, jasno je da se kod hendikepiranih to još više ističe. Baš kod njih treba kompleksan proces obrazovanja odigrati vrlo značajnu ulogu. Taj period njihova specifičnog rehabilitiranja treba biti čvrsti temelj za kasnije profesionalno osposobljavanje i uspješno cjelovito rehabilitiranje za punopravne članove društvene zajednice.

Razmotrit ćemo utjecaj specijalnog odgoja i obrazovanja na profesionalnu orijentaciju, profesionalno osposobljavanje i socijalnu adaptaciju gluhe omladine. Da budemo precizniji, kad se spominje gluha omladina tada se ovdje misli na gluh e u smislu prihvaćene praktične definicije o gluhima od konzilija direktora američkih škola za gluhe. To znači da se gluhima nazivaju one osobe koje se u svakodnevnom životu ne mogu praktički služiti sluhom u oralno-govornoj komunikaciji sa svojom okolinom, bilo prirodnim putem ili pomoću elektro-akustičnih pomagala.

Neke negativne posljedice gluhoće

Kod definicije cilja, zadataka i metoda specijalnog odgoja i obrazovanja gluhe djece i omladine moramo uvijek respektirati njihove razvojne mogućnosti na tjelesnom, mentalnom i socijalnom planu.

Kad je gluhoća nastupila od rođenja ili do druge godine života, tada su njezine negativne posljedice očigledne na planu motornog, mentalnog i socijalnog razvoja gluhih osoba. Motorika može biti poremećena od statičke stabilnosti, opće motorne spretnosti, simultane i sukcesivne koordinacije makro i mikro pokreta. Također može biti poremećena brzina motorne reakcije, kao i stupanj pozitivne psihomotorne mogućnosti uvježbavanja.

Mentalni plan razvoja poremećen je na području intelektualnog, emocionalnog, voljnog a često i karakterološkog doživljavanja. Svakako da je na osnovu toga specifičan i rezultat socijalne adaptacije gluhih osoba koja je ovisna o nizu endogenih i egzogenih faktora.

Upravo radi tih istaknutih mogućih devijacija nužan je specijalni odgojno-obrazovni postupak s tom populacijom i to od časa saznanja, deklariranja, odnosno dijagnosticiranja samog defekta. Zadatak je specijalnog odgoja da se prije svega spriječi daljnje razvijanje negativnih posljedica gluhoće, ili da se barem ublaže, ukoliko su one već do određene stupnja fiksirane kod pojedinca, u formi bizarne stigme i habitusa gluhih osoba.

Specijalni odgojno-obrazovni proces gluhe djece i omladine

Specijalni se odgoj gluhe djece i omladine, u odnosu na dobni interval klijentele, dijeli na predškolski i osnovnoškolski.

a) Predškolski odgoj gluhe djece

Predškolskim specijalnim odgojem obuhvaćaju se predškolska gluha djeca od momenta dijagnosticiranja gluhoće pa do njihova ulaska u os-

— Utjecaj obrazovanja na profesionalnu orijentaciju i socijalnu adaptaciju gluhih

novnu školu. Osnovni su ciljevi tog specijalnog pedagoškog tretmana pravilno usmjeravanje daljnjeg tjelesnog, mentalnog i socijalnog razvoja gluhog djeteta.

Ovdje je fizički odgoj od izvanrednog značenja, jer će samo gluho dijete visokog stupnja zdravstvene otpornosti moći uspješno savladati obilje napora koje mu predstoji u procesu njegove kompleksne rehabilitacije. Na tom se planu u predškolskom specijalnom odgojnom tretmanu, uz pravilan opći tjelesni razvoj, oplemenjuje motorika gluhog djeteta u svim njezinim oblicima.

Na planu mentalnog razvoja predškolske gluhe djece naročita se pažnja posvećuje kultivaciji intelektualno-spoznajnog doživljavanja. Tu se prije svega razvija senzorna kultura preostalih zdravih osjetila, a također se nastoji u granicama preostalih mogućnosti razviti i auditivno doživljavanje. Paralelno s time postepeno se sistematski razvija receptiva i ekspresivna strana svih oblika govorne komunikacije između gluhog djeteta i njegove okoline.

Svakako da se preferira razvoj oralno-glasovnog govora, ali se simultano tolerantno gaje i drugi oblici govornog kontakta, kao prirodni kinetični govor, daktilologija i hirologija, zatim identifikacija globalnih grafičkih struktura — riječi, pismo, brojevi itd. Naročito se stimulira razvoj mišljenja, zaključivanja i suđenja, odnosno inteligencije gluhog predškolskog djeteta, jer upravo to treba biti i dominantan zadatak tog tretmana.

Iz mentalno-higijenskih razloga, a time i pozitivnog razvoja emocionalnog doživljavanja gluhe djece, nužno je da su ona kontinuirano intimno emocionalno vezana za roditelje. Tako će se bilateralni emocionalni stavovi, kako djeteta tako i njegove socijalne sredine, pozitivno razvijati. To će biti dobra baza za uspješan cjelokupan daljnji mentalni razvoj djeteta, a isto tako i za njegovu kasniju pozitivnu socijalnu adaptaciju.

U periodu specijalnog predškolskog odgoja gluhe djece bit će zastupljeni i neki elementi kasnijeg šireg obrazovanja, uz sistematsko provođenje i svih ostalih oblika odgoja, kao što su radni, likovni-estetski i moralni odgoj.

Populacija praktički gluhe djece dijeli se u predškolskom periodu prema nivou mentalnog razvoja u dvije skupine i to:

1. skupina predškolske gluhe, ali mentalno prosječno razvijene djece;
2. skupina predškolske gluhe mentalno nedovoljno razvijene djece.

Takva klasifikacija predškolske gluhe djece nameće sigurno nužnu potrebu za analognom diferencijacijom ustanova, kako za predškolski tako i za osnovnoškolski specijalni odgojno-obrazovni tretman.

b) Osnovnoškolski odgojno-obrazovni proces s gluhom djecom i omladinom

Osnovnoškolski odgojno-obrazovni proces s gluhom djecom i omladinom traje punih osam ili deset godina. Tu je temeljni zadatak da se ličnost gluhe djece i omladine razvije harmonijski cjelovito fizičkim, intelektualnim, radnim, likovno-estetskim i moralnim odgojno-obrazovnim postupkom. U toku tog rehabilitacijskog perioda priprema se gluha omladina za daljnje stručnoškolsko, odnosno profesionalno i socijalno rehabilitiranje.

Ipak je osnovni zadatak usmjeren na proces obrazovanja — obučavanja i daljnje razvijanje oralno-glasovnog govora, preko kojeg se ide k cilju stjecanja znanja, navika i vještina. Osnovnoškolsko obrazovanje treba dati gluhoj omladini temeljnu zaokruženu naučnu spoznaju o svijetu i životu.

Neke predmetne discipline predviđene nastavnim planom i programom u određenim etapama osnovnoškolskog obrazovanja zauzimaju dominantnije mjesto u hijerarhiji ili rang-listi obrazovnih predmeta.

U prvoj etapi — do gotovo trećeg razreda osnovne škole — spoznaje gluhe djece sređuju se i sistematiziraju, te stalno dopunjuju novim obrazovnim informacijama, kako na području jezika, tako i matematike te upoznavanju prirode i društva. Preko discipline fizičkog odgoja oformljuju se i učvršćuju elementarne higijenske navike za učvršćenje zdravlja, te se kultivira opća motorika i spretnost djeteta. Disciplina likovno-estetskog odgoja i obrazovanja ima zadatak da razvija psihomotoriku ruku djece i da ih postepeno uvodi u razumijevanje estetskog doživljavanja i samostalnog za tu kronološku dob djeteta adekvatnog likovnog stvaranja.

Druga etapa osnovnoškolskog odgojno-obrazovnog procesa gluhe omladine može se predvidjeti do zaključno šestog razreda. Tu se sve prije spomenute nastavne discipline nastavljaju. Predmeti upoznavanja prirode i društva eventualno se u petom ili šestom razredu dijele na pojedine poddiscipline. No u toj se etapi osnovnoškolskog tretmana za gluhu djecu i omladinu pojavljuje nova disciplina — radni ili tehnički odgoj.

Taj predmet ima bazični zadatak da uvodi učenika u stjecanje osnovnih radnih navika i radnih vještina, oformi pozitivni stav prema radu i upozna s proizvodnim materijalima, alatima i osnovama procesa proizvodnje najfrekventnijih svakodnevnih potrošnih dobara civiliziranog čovjeka. Na toj etapi odgojno-obrazovnog procesa treba gluhog učenika dobro osposobiti, kako na području socijalno-govorne komunikacije, tako i u pogledu aktivnog i svjesnog primanja obrazovnih informacija iz svih

— Utjecaj obrazovanja na profesionalnu orijentaciju i socijalnu adaptaciju gluhih nastavnih disciplina. U toj fazi treba da se intelektualna spoznaja učenika intenzivno i ekstenzivno razvija.

Treća etapa osnovnoškolskog odgojno-obrazovnog procesa gluhe omladine obuhvaća završne razrede. U tom se periodu učenici osamostaljuju u oralno-govornoj usmenoj i pismenoj spontanosti ekspresiji. Konzumirana obrazovna dobra ostalih predmeta treba da znaju primijeniti u praksi i steći zaokruženu cjelovitu sliku svijeta i života.

No za nas je od dominantne važnosti procjena obrazovnog procesa najprije u cilju adekvatne profesionalne orijentacije gluhe omladine. Radi toga je potrebno nešto detaljnije razmotriti i neke zadatke discipline radnog ili tehničkog odgoja i obrazovanja.

U toku treće etape osnovnoškolskog obrazovnog procesa gluha se omladina preko radnog odgoja politehnički načelno upoznaje sa strojevima, tehnologijom i osnovnim metodama proizvodnje nekih finalnih proizvoda iz najfrekventnijih materijala u svakodnevnom životu čovjeka. Tu se učenik sistematski upoznaje sa samom pripremom proizvodnje, uvjetima rada na radnom mjestu ili u zvanju, te s čitavim proizvodnim procesom od sirovine — materijala do finalnog proizvoda. Sada učenik radi i sam. Tako stiče radne navike i radnu vještinu, a ispoljuje svoj afinitet i ličnu sposobnost prema pojedinim radovima određenih struka, zvanja ili radnih mjesta, odnosno obrade određenih materijala i proizvodnje nekih artikala. Dakle, tu se učenik deklarira u smislu kasnijeg procesa, adekvatne profesionalne orijentacije.

Osim toga pod tom se disciplinom učenika treba detaljno upoznati — informirati o uvjetima rada na nizu radnih mjesta, odnosno zvanja i struka, kako bi mogao imati jasniju spoznaju o što širem dijapazonu radnih mjesta, struka i zvanja u privredi. Taj se proces zove profesionalno prosvjećivanje.

Profesionalno prosvjećivanje

Profesionalno prosvjećivanje kompleksan je proces informiranja — upoznavanja učenika s objektivnim i subjektivnim uvjetima rada na pojedinim radnim mjestima ili zvanjima. Učenika se informira u sklopu koje se proizvodne grane nalazi određeno radno mjesto, što se proizvodi i od kojeg materijala. Također s kojim alatom i strojevima se radi, kakav je tehnološki proces proizvodnje i koje su metode rada. Iskazuju se mikroklimatski uvjeti rada i socijalni uvjeti u odnosu na međuljudske odnose na radnom mjestu u smjeru suradnje s radnikom kolegom, u smjeru odnosa prema eventualno podređenom radniku, a isto tako i prema nad-

ređenom radniku. Učenik se informira koje se tjelesne i mentalne sposobnosti, te obrazovne kvalifikacije traže od radnika za određeno radno mjesto.

Konačno, vrlo je važno znati koje mogućnosti profesionalnih devijacija prijete radniku na fizičkom, mentalnom ili socijalnom planu njegova života, bilo na kraći ili pak na duži rok, odnosno u toku cjelokupnog radnog staža na nekom radnom mjestu. Svakako da je neophodno važno poznavati i higijensko-tehničku zaštitu radnika na radnom mjestu i poznati stupanj rizika za eventualnu profesionalnu nesreću pri radu. Na kraju, radniku je vrlo važno da zna koliko će biti plaćen na tom radnom mjestu i kakve su eventualne perspektivne mogućnosti za napredovanje u radu.

Sve su to elementi koji karakteriziraju samo radno mjesto i govore za i protiv toga da se neki pojedinac odluči za njega. Također je važno znati kakve su mogućnosti za zapošljavanje u toj struci, zvanju ili radnom mjestu, kao i gdje — u odnosu na domicil interesenta i česte želje roditelja da im je gluho dijete bliže roditeljskom domu. Važno je znati postoji li naglašena fluktuacija u toj struci i njezine eventualne uzroke. Ako se mjesto može izgubiti, kakva je mogućnost za pronalaženje drugog rada, ili pak za srodnu profesionalnu prekvalifikaciju.

Razumljivo je da radnik želi biti siguran za svoju materijalnu i profesionalnu egzistenciju i da ne želi strahovati radi stalne mogućnosti da je izgubi, te se osjećati ugroženim i u neizvjesnosti zbog svoje radne budućnosti. To bi ga sigurno pokolebalo u radu, oduzimalo mu energiju i smanjivalo radni elan, što su negativni utjecajni faktori u realizaciji optimalne mogućnosti radnog efekta. Radnik treba da je smiren, siguran, zaštićen i stalno kompleksno pozitivno stimuliran na radnom mjestu. Tako će biti pozitivno emotivno usmjeren prema radu i proizvodnosti.

O svemu tome treba gluhoj omladini detaljno informirati u procesu profesionalnog prosvjećivanja.

Metode profesionalnog prosvjećivanja gluhih

Sve prije navedene informacije o radnim mjestima, zvanjima ili strukama mogu se gluhoj omladini podati na dva osnovna načina ili metoda postupka:

1. indirektan postupak;
2. direktan postupak ili metoda profesionalnog prosvjećivanja.

1. Indirektan se postupak sastoji u tome da se gluhoj omladini daju informacije o radnim mjestima indirektnim putem preko vizuelnih sredstava informiranja. Omladina se informira preko predavanja, razgovora

ili diskusija o zvanjima i radnim mjestima. O tome se mogu prikazivati specijalno režirani filmovi, razne edicije — monografije o radnim mjestima, albumi ilustracija, odnosno uopće tekstualna i ilustrirana informacijska dokumentacija koja u svim pravcima osvjetljava neko radno mjesto ili zvanje.

Pozitivna je strana takvog postupka u tome da se na taj način može obraditi više radnih mjesta i da se očito štedi vrijeme za stjecanje tih spoznaja. Ta je metoda pogodna za informiranje o profesionalnim nezgodama, profesionalnim oboljenjima i eventualnim devijacijama ličnosti na određenom radnom mjestu.

Negativna je strana te metode u tome, što se od gluhe omladine traži imaginativno uživljavanje u određene situacije na radnom mjestu. To, na žalost, nije uvijek dovoljno pristupačno svim interesentima. Naime, gluhi su više konkretni mislioci i teže se fiktivno uživljavaju u neke imaginarne situacije, nego da ih lično, pa bilo to i samo parcijalno, stvarno i realno dožive.

2. Radi toga se često spominje i preporuča za gluhu omladinu direktna metoda profesionalnog prosvjećivanja. Tu je princip — direktan realan zorni doživljaj. Primjenom te metode pruža se interesentu mogućnost direktnog upoznavanja s uvjetima rada na samom radnom mjestu. No i tu postoje dva načina informiranja:

- a) direktno opserviranje;
- b) direktno lično angažiranje interesenta.

a) Direktno opserviranje radnika i radno mjesto dopušta uočavanje uvjeta rada i reakcije radnika u svim dimenzijama na licu mjesta. Na žalost, postoji ograničenje u odnosu na raspoloživo vrijeme za primjenu te metode. Ne možemo sebi uvijek dopustiti duževremensko inkomodiranje radnika na njegovu radnom mjestu. Tu se najviše koristi jedan radni dan, a često i kraći vremenski interval. Na žalost, jedan radni dan nije cjelovita vremenska sekvenca radnog ritma u protezi vremena na duži radni rok. To je tek jedan radni tjedan. Pun radni tjedan cjelovit je radni interval, u kojem se jasno očituju uvjeti rada u odnosu na psihofiziološku krivulju radnog učinka radnika multerateralnih dimenzija. Tu se misli na sve segmente krivulje rada od faze uhodavanja ili zagrijavanja do polučivanja maksimalnog radnog učinka na platou krivulje rada i zatim segmenta nastupa umora, odnosno opadanja učinka rada. To se pak dešava u vremenu od ponedjeljka do petka ili subote. Zatim nastupa diskontinuitet radnog ritma u formi »vikend pauze«, pa da iza toga ponovo započne novi radni interval u narednom radnom tjednu.

Šta više, metoda opserviranja ne dopušta interesentu da dođe do procjenjivanja vlastitih mogućnosti za posluživanje radnog mjesta. On je samo aktivan promatrač, ali ne i direktan angažirani učesnik posluživanja radnog mjesta.

b) Zbog toga je druga varijanta direktne metode profesionalnog prosvjećivanja gluhih adekvatnija. Ona nalaže da se interesent sam uklopi u rad na radnom mjestu. To je direktna metoda »vlastite kože ili ličnog angažmana«. Ovdje interesent okušava vlastite sposobnosti i iskazuje stupanj pozitivne mogućnosti uvježbanosti na radu na jedan dinamičan način. Tako se dobiju bilateralne informacije dinamičnog tipa, kako o radnom mjestu tako i o interesentu. One imaju veliku prednost pred statičnim informacijama, kako o uvjetima rada tako i o sposobnostima predestiniranog radnika. To je svojevrsan »probni rok« ili pokusna proizvodna praksa koja ne može trajati manje od tjedan ili dva.

Direktna metoda — varijanta »vlastitog angažmana« ima velike prednosti u nekoliko oblika profesionalnog prosvjećivanja gluhe omladine. Ona je konkretna, situaciona i adekvatna za njih. Omladina može sama iskušati svoje mogućnosti i upoznati sve uvjete rada. Također može biti direktno procjenjivana u odnosu na stupanj prilagodljivosti na radnom mjestu, a s time i na stupanj radnog uspjeha. To je presudno za kasnije pozitivno socijalno adaptiranje, jer je ono neminovno u uskoj vezi sa stupnjem uspjeha na radu.

Negativna je strana te metode u duževremenskom angažmanu pojedinca na relativno malom broju radnih mjesta.

U toku završnog dijela osnovnoškolskog obrazovanja gluhe omladine treba u jednoj simbiozi svih spomenutih metoda sistematski provoditi profesionalno prosvjećivanje. Tako bi se uz ostale rezultate rada i uspjeha učenika u cjelokupnom odgojno-obrazovnom postupku moglo što adekvatnije provesti slijedeću etapu — profesionalnu orijentaciju gluhe omladine.

Profesionalna orijentacija gluhe omladine

U toku posljednje školske godine osnovnoškolskog sistema potrebno je sa svom gluhom omladinom obavezno provesti sistematsko profesionalno orijentiranje. To je proces stručnog savjetodavnog profesionalnog usmjeravanja pojedinca prema određenom zvanju ili radnom mjestu, odnosno srodnim zvanjima ili strukama, sa možda i više radnih mjesta.

Profesionalna orijentacija gluhe omladine ne mora obavezno biti strogo punktualno usmjerena, već se savjetovanjem mora dati prijedlog za

— Utjecaj obrazovanja na profesionalnu orijentaciju i socijalnu adaptaciju gluhih širu mogućnost realizacije konačnog izbora zvanja, odnosno profesionalnog osposobljavanja.

Kod procesa profesionalne orijentacije gluhe omladine treba principijelno poći s poznatog stanovišta da gluha osoba samo zbog nedostatka sluha nije a priori i radno invalidna. Upravo obratno; ukoliko se radi o gluhoj osobi koja je inače mentalno prosječno razvijena, ona je a priori radno sposobna za većinu radnih mjesta gdje se izričito ne traži auditivna kontrola u tehnološkom procesu proizvodnje, ili pak stalni oralno-govorni kontakt sa suradnicima ili strankama pri radu. Upravo gluha invalidna populacija — ako se ne radi još i o eventualno nekim dodatnim oštećenjima, kao što su mentalna nedovoljna razvijenost, oštećenje vida ili tjelesna invalidnost — može se vrlo uspješno profesionalno osposobiti. U tom je pogledu cijela ta populacija u odnosu na stupanj profesionalnog uspjeha prognostički pozitivna. Može se reći da su upravo gluhi, među svim invalidima, sa socijalno-ekonomskog aspekta najpogodnija i najzahvalnija hendikepirana populacija za kompleksni rehabilitacijski tretman. Svaki dinar uložen od zajednice za njihovu rehabilitaciju sigurno će se višestruko rentirati na obostranu korist, kako invalida sluha tako i zajednice. Ta konstatacija svakako vrijedi pod pretpostavkom da se rehabilitacija počela što ranije i provodila stručno timski, uz visoki stupanj osobnog zalaganja i same gluhe osobe.

Profesionalna orijentacija gluhe omladine treba da se provodi prema poznatim normativima tog stručnog procesa, na temelju respektiranja poznatih uvjeta rada na određenom radnom mjestu ili u zvanju, kao i osobnih somatskih, mentalnih sposobnosti, te obrazovnih kvalifikacija, interesa, želja i afiniteta kandidata. Uz to se također poštuju želje roditelja, objektivne mogućnosti za profesionalno osposobljavanje, te kasnije profesionalno plasiranje, odnosno zaposlenje u mjestu gdje se pretpostavlja da će gluha osoba poslije živjeti.

Profesionalno osposobljavanje gluhih

Poslije završenog osnovnoškolskog osposobljavanja gluhe omladine, te stručno provedene adekvatne profesionalne orijentacije, postavlja se pitanje njihova profesionalnog osposobljavanja. U načelu bi trebalo da se sva gluha omladina koja je prošla kroz takav sistematski tretman profesionalno osposobljava pod redovnim radnim uvjetima. To znači da za njihovo radno osposobljavanje nekako ne treba predvidjeti neke specifične uvjete rada — zatvorenog tipa, koji bi gluhu omladinu beneficirali u odnosu na adaptaciju nekih uvjeta radnog mjesta, specijalnu instruktažu,

beneficirani smanjeni radni učinak, kao i predviđena beneficirana nagrada za rad. To bi djelovalo posve destimulativno na gluhe rehabilitante, a naročito u smjeru segregacije gluhih prema populaciji ljudi koji čuju.

Svakodnevna verificirana empirija, kao i rezultati naučnog istraživanja, ukazuju nam na potrebu da se uspješno osnovnoškolski rehabilitirana gluha omladina s puno uspjeha praktički radno osposobljava pod redovnim — otvorenim uvjetima rada. Samo teoretski dio radnog osposobljavanja, odnosno obrazovanja, treba u većini slučajeva specifično organizirati. Na taj se način gluha omladina direktno radno integrira s radnicima koji čuju.

Upravo na tom planu svoga doživljavanja gluhi ljudi i mogu doživjeti najvjerniju egalizaciju i afirmaciju u radnoj integraciji s ljudima koji čuju. O tome bi trebalo posebno voditi računa, jer je kruna rehabilitacije gluhih ipak na planu njihova uspješnog radnog osposobljavanja, a ne toliko formalno oralno-govorne edukativne rehabilitacije.

Danas je od naročitog interesa analizirati često ekstremna stremljenja nekih lingvista, fonetičara, a i nekih surdopedagoga koji još uvijek s nedovoljno kritičnog entuzijazma i precjenjujućeg stupnja optimizma uz naročito mnogo financijskog ulaganja — čine intenzivne napore kako bi i gluhu djecu i omladinu osposobili za što rafiniraniju oralno-govornu ekspresiju. Koji je stvarni domet tih napora vrlo je dobro poznato svakom višegodišnjem realnom empiričaru-praktičaru s tog područja rada.

Jedno je sigurno; ni u kom slučaju uspjesi nisu korelativni s ulaganjem svih oblika, u cilju razvoja poželjne besprijekorne oralno-govorne ekspresije gluhih.

Suprotno tome, na području profesionalnog osposobljavanja gluhe omladine postižu se s njima eklatantno bolji rezultati. Oni su, s jedne strane, plod nerazmjerno skromnijih ulaganja zajednice ali dobrih subjektivnih mogućnosti populacije gluhih. Tu bi trebalo učiniti radikalnu korekciju u nacionalnim i internacionalnim razmjerima.

U svakom slučaju treba i nadalje ulagati znatne financijske i subjektivne napore zajednice i stručnjaka na poboljšanju metoda rada na demutizaciji i desurdizaciji gluhih osoba, ali se ne bi smjelo ništa manje ulagati za poboljšanje uvjeta njihovog profesionalnog osposobljavanja. Upravo radni odgoj mora dobiti pripadajuće adekvatne moderne uvjete u osnovnoškolskim ustanovama za gluhu djecu i omladinu, pa će tada i cjelokupni rezultati obrazovanja biti bolje iskorišteni.

Socijalna adaptacija gluhih

Pozitivno socijalno adaptiranje gluhih osoba u svakodnevnom životu ovisno je o nizu kontroliranih i nekontroliranih subjektivnih i objektivnih faktora. No utjecaj odgoja i obrazovanja gluhe omladine od izvanrednog je značenja. Preko tog procesa oni treba da se razviju u socijalno zrele ličnosti. To znači da se, prije svega, pozitivno prilagode svom nedostatku sluha i da zauzmu realan odnos prema vanjskom svijetu. Njihova frustraciona tolerancija treba da bude visoko razvijena i njihovi emocionalni stavovi prema ljudima koji čuju pozitivno usmjereni.

Gluche osobe ni u kom slučaju ne smiju zauzimati ekstremne socijalne stavove u odnosu na svoju gluhoću. Niti se posve povući u svijet gluhih, a svakako niti nekritički ignorirati svoj nedostatak. Tu je najpozitivnije tolerantno prihvatiti realan dvokolosječni životni put. S jedne je strane neminovno da gluha osoba pripada svijetu gluhih u užem smislu socijalne pripadnosti, s obzirom na nedostatak sluha, ali je isto tako jasno da u širem smislu socijalnog pripadanja gluhe osobe neminovno pripadaju i među svijet koji čuje. Prema tome oni treba i da podešavaju svoj život. Gdje god je moguće u bilateralnom smislu tolerantnog međuodnosa između gluhih i ljudi koji čuju, gluhi treba da se integriraju s njima. U tom pogledu postoje velike i široke mogućnosti. Ali samo socijalno zrela ličnost moći će se u tome uspješno snaći.

Sondažna ispitivanja koja smo na tom području izvršili ukazuju na slijedeće. Pozitivno socijalno prilagođavanje gluhih osoba ovisno je među inim faktorima značajnije od slijedećih:

1. dobar tjelesni razvoj i visok stupanj zdravstvene otpornosti;
2. stupanj razvoja inteligencije;
3. zauzimanje realnog stava prema svom defektu sluha;
4. pozitivan socijalni stav okoline — ljudi koji čuju — prema gluhoj osobi;
5. razvoj frustracione tolerancije gluhe osobe;
6. stupanj osnovnog obrazovanja i spoznavanja svijeta i života;
7. stupanj profesionalnog osposobljavanja;
8. stupanj govorno-socijalne komunikativnosti svih oblika;
9. stupanj samopouzdanja i lične sigurnosti u svoje djelovanje;
10. stupanj samoinicijative i aktivnog angažmana za udovoljenje svojih materijalnih i socijalnih potreba.

To su samo neki, ali vrlo naglašeni utjecajni faktori za uspješno socijalno adaptiranje gluhih osoba. Jasno je vidljivo da, izuzevši ličnih so-

matiskih i mentalnih osobina ličnosti gluhe osobe, presudnu ulogu igra osnovno obrazovanje i profesionalno osposobljavanje.

Prema svemu iznesenom, utjecaj odgoja i obrazovanja gluhe djece i omladine od izvanrednog je značenja za njihovo uspješno cjelovito rehabilitiranje, pa ga je potrebno započeti što prije.

LITERATURA

- Djačkov, A. I.: »Surdopedagogika, Izdateljstvo Akademii pedagogičeskikh nauk RSFSR, Moskva 1963.
- Garrett, J. F. and Levine, E, S.: Psychological Practices with the Physically Disabled, Columbia University Press, New York — London 1962.
- Heese, G.: Die Rehabilitation der Gehörlosen, Ernest Reinhardt Verlag, München — Basel, 1961.
- Juras, Z.: Rehabilitacija defektnih sluhom — posebice njezina edukacijska faza posmatrana sa aspekta psihologa, Zbornik materijala surdopedagoške sekcije Udruženja defektologa Jugoslavije, Struga 1961, Beograd 1962. (str. 45—59).
- Juras, Z.: Profesionalno ili radno osposobljavanje invalida sluha, »Specijalna škola«, God. X, Beograd 1961, br. 4 (str. 345—352).
- Myklebust, H.: Psihologija gluvoće (prijevod), SGJ, Beograd 1965.
- Pritchard, D. G.: Education and the Handicapped, London — New York, Hunanilies Press, 1963.
- Savić, Lj.: Posledice gluvoće, SGJ, Beograd 1965.
- Davis, H. and Silverman, R.: Hearing and Deafness, Holt, Rinehart and Winston, Inc., New York — Chicago — San Francisco — Toronto — London 1963.
- Williams, Boyce R.: Cooperative School and Rehabilitation Programs, their Organization and Factors of Effectiveness, The American Annals of the Deaf, 1948, 93, 165—173.
- Williams, Boyce R.: Vocational Rehabilitation, The American Annals of the Deaf, 1953, 98, 383—387.
- Williams, Boyce R.: Guidelines for the Establishment of Rehabilitaton Facilities for the Deaf, The American Annals of the Deaf, 1961, 106, 341—364.

Zvonko Juras, Zagreb

THE INFLUENCE OF EDUCATION ON VOCATIONAL GUIDANCE — VOCATIONAL REHABILITATION AND SOCIAL ADAPTATION OF THE DEAF

SUMMARY

The author states that the process of vocational guidance professional rehabilitation and social adaptation of the deaf persons is the superstructure of their fundamental education.

Deafness as a serious handicap entail negative consequences in deaf persons in their bodily, mental and social plan of life. A special educational treatment should be started with such a population as early as possible, the main purpose being to hinder any further development of negative consequences of deafness, consequently to prepare the deaf youth for further vocational rehabilitation and social adaptation in the environment of normal population by means of its preschool and elementary school education.

Occupational education of deaf children and youth is specially important discipline in the system of its elementary school treatment. It ends with the process of vocational education or information of the deaf youth. At this point the author points to the indirect and direct methodical treatment, giving special priority to direct treatment, which he divides into a method of direct observation and direct personal engagement of those who are interested.

Vocational guidance of deaf youth is an indispensable prerequisite to their vocational rehabilitation. But vocational rehabilitation of deaf youth should be carried out in principle under regular — sincere conditions of occupational rehabilitation.

The author stresses positive forthcoming possibilities of successful rehabilitation of deaf youth, under the presumption that its being systematically and complexly treated in preschool and elementary school period of life.

Finally ten most influential factors are pointed out which the author has arrived at on the basis of investigation, which the level of success in the positive social adaptation of the deaf persons is dependent on. According to what has been said the influence of education of deaf youth and children is of extraordinary importance for their successful and complete rehabilitation, so the author both recommends it and requires that it be started as early as possible i. e. after the diagnosis of the deafness.